

Nánási László: A jogrend szolgálatában: Váry Albert élete és működése (1875–1953) Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2015.

Recenzió

Bár Váry Albert kétségkívül fontos személyisége volt a múlt századelő magyar jogásztársadalmának, ettől a történeti köztudatban aligha lenne jelen neve. Írt azonban egy művet, mely egyedülálló hivatkozási alapként szolgált s szolgál a Tanácsköztársaság alatt elkövetett emberöléseket illetően. Művét – a több, köztük rendszerváltás utáni kiadást is megélt – *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című munkát azonban számos kritika érte.

„[...] mind a rövid előszóban, mind az egyes eseteleírásokban egyértelműen elfogult, sőt egy elejtett megjegyzésében azt is elárulja, hogy szándékai szerint legszívesebben az ellenforradalmárok által meggyilkoltakat is »a vörös uralom áldozatainak« tekintené. Váry nem történettudományi munkát akart írni, és nem is törekedett objektivitásra: hevenyészett és megbízhatatlan adathalmaza – amelynek szinte egyedüli forrásai a fehérterror légkörében végzett kihallgatásokon elhangzott közlések, és ezeket a legkritikább esetben követte valódi vizsgálat [...]»^[1]

„A könyv, az 1922-ben megjelent *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, nevezetes könyv: valamennyi későbbi, rendszerváltások utáni, politikai megtorlást »igazoló« »fehér könyv« magyar prototípusa. Sok »adatot« vonultat föl, de nem jogi, s nem is történeti szakmunka. Célja a »leleplezés« és az erkölcsi, jogi, politikai distanciálódás a bukott »kommüntől«, illetve, következőképpen, az új rezsim igazolása. Dokumentációja eszerint állt össze, a gyűjtés (válogatás) szempontja nem az ellenőrzött hitelesség volt, hanem az »aktuális« használhatóság. A valós és a valótlan amalgámot alkot benne, noha a könyv természetesen az autenticitás álruhájában lép föl. (»Hivatalos jelentések és bírói ítéletek alapján« készült, mondja önmagáról.) Jellegzetes, de nem hatás nélküli propagandamű ez, az adattömeg a célnak megfelelő recepciók légkört szükségképpen megteremtí. »^[2]

[1] Konok, 2010, 87.

[2] Lengyel, 2017, 74.

A téma iránt érdeklődő kutató számára világos, hogy Váry könyve nem hibátlan. Benne számos olyan eset leírása megtalálható – például tűzharcban elesett „fehérek”, vagy ellenálló bűnöző jogos védelmi helyzetben történt lelövettetése – melyet ma nem sorolnánk a vörösteror eseményei közé. E művet azonban saját korában kell elhelyezni, melynek alapvetése azon az akkori általános véleményen nyugodott, miszerint a – korábbi alkotmányos és társadalmi viszonyokat tagadó – Tanácsköztársaság nem rendelkezett legitimitással, így képviselői, a politikai vezetők és az erőszakszervek tagjai csak jogtalanul léphettek fel. Ezért, s ebből a nézőpontból tekintve tehát minden, emberi élet kioltását eredményező cselekményük a vörösteror körébe tartozott.

Éppen ezért komoly adóssága a korrall foglalkozó történészeknek, hogy a Váry-kötet kritikai feldolgozása, az adatok ellenőrzése mostanáig nem történt meg. Mindez nem csak azt eredményezi, hogy a munkát tudományos ígérenyel elkészített dolgozatokban mindmáig „*propagandaműként*” lehet említeni, de közvetve a szerzőt is diszkreditálja, hiszen az „hevenyészett és megbízhatatlan adathalmazt” közölt. A kép árnyalásának egyik szükségszerű lépése Váry munkásságának, életpályájának feldolgozása. Erre vállalkozott a következőkben bemutatandó munka.

A kötet szerzője, Nánási László – Váryhoz hasonlóan – főügyész. Munkája mellett régóta végez jogtörténeti tárgyú kutatásokat, 2010-ben PhD fokozatot szerzett. Publikációiban főként büntetőjog-történettel foglalkozott, kiemelten érdekelték az ügyészséggel kapcsolatos témák, s a jogász hivatás egyes kiemelkedő személyiségei. „*A jogrend szolgálatában: Váry Albert élete és működése. (1875–1953.)*” című, 291 oldalas kötete a Legfőbb Ügyészség kiadásában, 2015-ben jelent meg.

A keménykötésű, diszkréten elegáns borítójú könyv két nagy részből áll. Az alapvetően levéltári források alapján írt mű a következő fejezetekre tagozódik:

Bevezetés

Ifjúság

A királyi ügyészségen

Az I. világháború idején

Az őszirózsás forradalom és a népköztársaság

A tanácsköztársaság és a vörösteror

A budapesti ügyészség 1919 augusztusától 1920 októberéig

A román megszállás

A tanácsköztársaság miatti büntetőjogi felelősségre vonások

Fehérterror a Duna-Tisza közén

A korábbi kormányok tagjaival szembeni büntetőeljárások

A katonai és a szélsőjobboldali atrocitások elleni fellépés

A Tisza-gyilkosság miatti eljárás

Leváltás a budapesti ügyészség éléről

A Duna-Tisza közti atrocitások miatti eljárások
Az Igazságügyi Minisztériumban
Az országgyűlési képviselő és a közéleti ember
A népbírói eljárásokban
A kitelepített
Utószó

A kötet első részének mintegy 180 oldalán találhatjuk a szorosán vett életrajzot. Nánási László itt a kronologikus rendet követi. Már a Váry származását, ifjúságát bemutató fejezetnél az olvasó szemébe ötlük, hogy a szerző milyen alaposággal járt utána a témának. Kiemelendő például, hogy az egykori főügyész egyes szakmai jellemzőire, tárgyalási stílusára, egyéb fontos tényezőkre példaként gyakorta tucatnál is több forrást hoz. A házasságon kívül született, alacsony sorból származó Váry már az egyetemen megismerkedett a korszak elitjének egy részével (életpályájával a társadalmi mobilitás korabeli lehetőségeire vonatkozó általánosításokat is ellenpontosva). Vele egy időben volt pesti joghallgató többek között Károlyi Mihály, Bethlen István, vagy Klebelsberg Kunó.

Kezdő ügyészként pedig például Áchim L. Andrással szemben képviselte az izgatás miatti vádat. Hamarosan a Budapesti Királyi Ügyészségre nyert kinevezést, ahol rendkívül kényes területet bíztak rá: a sajtóügyek intézését. Ez a feladat az átlag ügyésznél is nagyobb politikai-közéleti jártasságot kívánt Várytól. A háború előtt előzetes cenzúra nem létezett az országban, viszont az illetékes ügyészeknek figyelnie kellett a sajtót, s a büntető törvénykönyv egyes előírásaiba ütköző, cikkeket – véleményét alátámasztó indoklással – fel kellett terjesztenie az Igazságügyi Minisztériumhoz. Ez a tevékenység nem csak hatalmas munkabírást, de kiváló kapcsolatteremtő készséget és diplomáciai érzéket is követelt művelőjétől. A munka hozadéka volt viszont, hogy az hozzájárult Váry ismeretségi körének további bővüléséhez, ekkor ismerkedett meg a korabeli művészvilág sajtóban dolgozó részével, többek között Rákosi Jenővel, Bródy Sándorral, Molnár Ferencsel. A világháború kirobbanása után aztán a cenzúra bevezetésével feladatai még inkább sűrűsödtek.^[3]

Ahogy a Váry életmű, úgy a kötet leghangsúlyosabb része is a forradalmak és az azt követő felelősségre vonások korszaka. Mintegy száz oldalon, tizenegy fejezeten keresztül mutatja be ezt az időszakot a szerző. Bár a teljes munkára is jellemző, ezekre a részekre azonban még inkább, hogy a főügyész tevékenysége mellett legalább olyan hangsúlyt kap a kor köztörténeti, de legfőképp a jogtörténeti eseményeinek részletes bemutatása. Ez rendkívül értékes vonása a műnek. A történettudománynak számos olyan ága van, mely csupán történelmi ismeretek birtokában megfelelő alaposággal nem művelhető. Ilyen többek között a had-, és gazdaság-, de kiemelten a jogtörténet. A forradalmak kora jogtörténetének kutatá-

[3] Háborús cenzúrát lásd bővebben: Kelemen, 2017a, 113–126.; Kelemen, 2017b, 35–62.

sát a rendszerváltozás óta elhanyagolta a szakma. Így adódhat, hogy a mai kutató a közelmúltig még mindig Rév Erika 1969-es, a kor szellemében íródott kötetére^[4] volt kénytelen támaszkodni az eseményekkel kapcsolatban. Bár nyilvánvaló, hogy Nánási László sem akarta megírni a kor jogtörténetét, a vonatkozó fejezetek által mégis olyan adalékokkal szolgál, melyek végre a téma kutatásának marxista szemlélettől mentes kiinduló alapját jelenthetik.

Váry – az ellenkező közlések ellenére^[5] – az Őszirózsás forradalom kitörése után is hivatalában maradt. Ez az időszak természeténél fogva tömegével vetett fel közjogi kérdéseket, melyekre Nánási László egyenként kitér, s magyarázatokkal is szolgál. Ilyen például az államforma rendezése. Jól szemlélteti a mű, hogy egy ilyen zűrzavaros, átmeneti jogi helyzetben mekkora nehézségekkel kellett szembenéznie a jogszolgáltatási szervek vezetőinek. Várynak például több alkalommal kellett személyes fellépésével megfékeznie az irányítása alá tartozó intézményekben fogva tartott terheltek kiszabadítására összegyűlt tömeget. Mivel a politikai vezetés szándékai is folyamatosan változtak a korábbi rendszer által letartóztatottakkal kapcsolatban, a főügyész még határozott, egyértelmű iránymutatásra sem támaszkodhatott a kérdésben. Mindezt tetézte, hogy a frontról hazatért katonák fenyegették a közbiztonságot, a Kommunisták Magyarországi Pártja pedig számos véres akcióval támadta a jogrendet. Ahogy a szerző bemutatja, Váry legjobb tudása szerint, az ügyészi esküjéhez híven igyekezett helytállni ezen időszakban. A sors fintora, hogy 1919. március 21-ének estéjén Váry volt kénytelen azokat a kommunista vezetőket szabadítani, akiket – az 1878-as büntető törvénykönyv és a népköztársaság erre irányuló frissen kiadott néptörvénye alapján – nem sokkal korábban éppen az ő intézkedésére tartóztattak le. Az esemény nem csak akkor okozott kínos pillanatot a főügyésznek. Mint a szerző bemutatja, a pályáját derékba törő támadások egyik alapjául később pont a gyűjtőfogházban törtétek elferdítése szolgált.

Az új körülmények között pár napig Váry még mindig a helyén maradt, majd március 27-én leváltották. Ekkor személyes biztonsága érdekében ismeretlen helyre, valószínűleg gyermekkorának színhelyére, Csengődre távozott. A kommün bukása után, augusztus 4-én tért vissza pozíciójába. A helyzet, ha lehet, még az előző két rendszerváltozáshoz képest is zavarosabb volt. Az országot a „szakszervezeti” kormány irányította, mely bár szakított a kommün politikájával, legitimációjának eredete, illetve tagjainak egy része révén mégis bizonyos folytonossági jegyeket mutatott, noha a polgári kori államszervezetet helyreállította. Mint Nánási László rámutat, a főügyész nem késlekedett, a kommün alatt elkövetett kegyetlenkedések elkövetői ellen már a második munkanapján, augusztus 5-én megindította az eljárásokat.

[4] Rév, 1969.

[5] Konok, i. m., 86.

A vonatkozó büntetőjogi felelősségre vonások (az úgynevezett „kommunista bűnperek”) és a – korabeli kormányok által is így nevezett – fehérterror összefüggéseinek kapcsán szinte meg sem szokás említeni egy nagyon fontos tényezőt, az ország nagy részén fennálló román megszállást (ez még Győrre, illetve Veszprémre is kiterjedt). Ezzel szemben Nánási László külön fejezetet szentelt a kérdésnek. Ez azért lényeges, mivel a románok gyakorlatilag ellehetetlenítették az eljárásokat, számos esetben akadályozták meg letartóztatásokat, vagy kényszerítették a magyar hatóságokat letartóztatottak elengedésére. Mindez – a később lefolyt perekben született enyhének vélt ítéletek mellett – hozzájárult ahhoz, hogy a fehérterror szereplői úgy érezzék, nekik „kell” kezükbe venni az „igazságszolgáltatást” a jogon kívüli erőszak alkalmazásával.

A „kommunista bűnperek” jogtörténeti igényű feldolgozása még szintén várat magára. A szerző azonban remek összefoglalást nyújt a Váry által a fővárosban irányított eljárásokról, kitérve a legfőbb perekre is, melyek közül a terroristák ellenében maga a főügyész képviselte a vádat. Megismerhetjük a jogszabályi környezetet, a kapcsolatos büntető-, és alkotmányjogi dilemmákat, illetve esettanulmányokon keresztül is képet kaphatunk az eljárásokról. Váryt az akkori szélsőjobboldali támadások során (zsidó felesége mellett) azzal vádolták, hogy manipulálta az általa vezetett eljárásokat, ezért születtek – a kritikusok szerint – megengedhetetlenül enyhe ítéletek. Ezt a vádat a Nánási László által elének tárt adatok cáfolják. Váry (ahogy egész életében), ebben az időszakban is ragaszkodott hivatásának szabályaihoz. Nyilvánvaló, hogy volt magánvéleménye a terheltek cselekedeteiről, a Tanácsköztársaságról, ám jogi lépéseket kizárólag az 1878-as Csemegi-kódex, az 1896. évi Bp. és a 4039/1919. ME rendelet által megszabott keretek között tett. A szerző rámutat arra is, hogy bár Váry megtehetette és a hagyományos ügyészi szerepfelfogással jobban is egyezett volna, nem elégedett meg a jogszabályok merev alkalmazásával. A folyamat kritikusai által leginkább támadott 4039/1919. ME rendelet egyes rendelkezéseivel ő sem értett egyet, ezek enyhítéséért minisztériumi feletteseihez folyamodott. Mindez meglehetősen más megvilágításba helyezi a Váry művét ért, fent idézett kritikát is, miszerint műve „szinte egyedüli forrásai a fehérterror légkörében végzett kihallgatásokon elhangzott közlések, és ezeket a legkritikább esetben követte valódi vizsgálat”.^[6] Egyrészt mint a Váry adattáblákból is kiderül, a forrásai alapvetően a bírósági ítéletek, másrészt – mint a Nánási László által leírtak bizonyítják – a Váry vezette ügyészség komoly erőfeszítéseket tett azért, hogy a „*fehérterror légköre*” ne nyomhassa rá az eljárásokra a bélyegét, a felelősségre vonások a jog keretei között maradjanak.

Hogy mennyire nem illeszkedik Váry a „kíméletlenül elfogult ellenforradalmi megtorlórol” kialakított képbe, azt Nánási László a főügyész fehérterrorral kapcsolatos tevékenységének bemutatásával is alátámasztja. A vonatkozó fejezetekből kiderül: folyamatosan küzdött a jogtalanul elhurcoltak kiszabadításáért,

[6] Lásd: 1. jegyzet.

valamint a katonai kegyetlenkedések felderítéséért. Az egyes eljárások kapcsán azt tapasztalta, hogy a katonai szervek nem tesznek meg mindent az ügyek tisztázása érdekében, sőt hatásköri vitákat is kezdeményeztek, hogy minél több terhellet elvonjanak Váry hatásköréből. Mindezen felül természetesen a különítmények tagjai is felfigyeltek a tevékenységére, mint Nánási László utal rá, személye sem volt biztonságban. Prónay Pál például a számára semmi jót nem jelentő, a „zsidóval”, vagy „kommunistával” egyenértékű „szabadkőművesként” utalt rá.

A munka új ismereteket ad a Tanácsköztársaságot megelőző, majd követő kormányok tagjaival szembeni – számos alkotmányjogi, politikai kérdéssel terhelt – felelősségre vonások kapcsán is.

1920 októberében véget ért Váry ügyészségvezetői megbízatása. A sajtó ezt főleg a Tisza-ügy sikertelenségével magyarázta. A Tisza István miniszterelnök egykori megöletése kapcsán folyt eljárásban nem sikerült kétséget kizáróan tisztázni az elkövetők kilétét. A helyzet azért is kényes volt, mert az eljárás során szóba került Friedrich István korábbi miniszterelnök érintettsége is, s az eljárás kapcsán többször ütköztek a polgári és a katonai szervek. A kérdéssel foglalkozó kormányülésen nem részletezett politikai okokat említettek Váry felmentésének indokaként. A pályától azonban nem vált meg, olyannyira nem, hogy új állomáshelyén, az Igazságügyi Minisztériumban feladatul éppen a fehérterroristák által a Duna-Tisza közén elkövetett atrocitások kivizsgálását kapta, amelynek a lehetőségek keretei között rendkívül alaposan eleget is tett. E fejezet részben írtak cáfolják azt a közvélekedést, hogy a korszakban nem történtek lépések az események feltárására.

Váry minisztériumi beosztásában írta meg „főművét” is, melynek motivációját is felidézi a szerző: eszerint a „köztudatba túlzott számok mentek át az áldozatakról és a közvélemény felvilágosítása közérdek volt”. A munkát Nánási László röviden elemzi, maga is rámutatván, hogy a kötetben felsorolt események némelyike nem sorolható a vörösteror körébe. Ezután a főügyész hozzászólott a fehérterror áldozatainak összegyűjtéséhez is, e munkája azonban félbemaradt. Mint később írta: „*az idő ehhez nem kedvezett*”...

A kötetből kiderül, hogy Váry miniszteri biztосként közreműködött az 1919-es kommunista perek elítélteinek adandó egyéni kegyelmek előkészítésében. E tevékenység eredményeként az elítéltek óriási többsége szabadult, 1927 májusában már csak 36 fő volt fogva.

1926-ban váltott, a vele jó kapcsolatban lévő Bethlen István pártjának országgyűlési képviselője lett. A kötet vonatkozó része – Váry politikai pályafutásának részletező bemutatásán keresztül – nagyon szépen árnyalja a két világháború közötti közélet képét. Az egykori főügyész, majd koronaügyész-helyettes politikai krédója jogászai pályája zenitjéből eredeztethető: minden szélsőséggel dacolni.

A háború után azonban ismét jogi eljárásokban kellett részt vennie. Nem szokás kiemelni, de a népbírói perekben nem csak a második világháborúval kapcsolatos ügyeket, de a Horthy-rendszer egésze alatt elkövetett cselekményeket is elbíráltak, így a fehérterror eseményeit is. Váryt – mint tanút – hamar bevonták az eljárásokba, ahol mind az általa 1922-ben összeállított vonatkozó anyagokra,

mind tanúvallomásaira támaszkodtak. Bár, mint láttuk, annak idején maga Váry is szükségesnek tartotta a felelősségre vonásokat, a '45 utáni, az elkövetéskori jog szerint már elévült eljárásokkal kapcsolatban mégis büntudatot érzett, mivel olyan érintettségű személyek is rendkívül szigorú ítéletekben részesültek, akikhez hasonló „vörösök” esetében '19-ben ő felmentést indítványozott. Azonban a koronatanú szerepe ellenére sem részesült „jutalomban”, „osztályostársaihoz” hasonlóan őt is kitelepítették. Végül azonban 1953-ban már nem kényszerlakhelyén, hanem Csengődön hunyt el.

Nánási László a főügyész életrajzának függelékeként a kötetbe szerkesztett még három dokumentumot: egy 1920-ban a vörös-, egy 1922-ben a fehérterrortól írt Váry jelentést, továbbá 1929-ben „*Jogrend és szabadság*” címmel sajtócikként megjelentetett jogászai „hitvallását”. E források remekül illusztrálják a szerző által korábban leírt képet: Várynak a jog mindenek felettsége által megteremtendő igazságosságba vetett hitét, s az ehhez szükséges következetes erkölcsöt. Mindezen túl a két Váry jelentés közzlése a korszak történelmi, jogtörténelmi kutatóinak munkáját is nagyban megkönnyíti.

Mivel a történettudomány mindmáig adós maradt az ellenkező bizonyításával, sok szerző a mai napig tényként kezeli, hogy a Tanácsköztársaság szereplőinek büntetőjogi felelősségre vonása a fehérterror részét képezte. Bár Nánási László konkrétan nem ezzel a témával foglalkozott, annak egyik kulcsszereplője munkásságát bemutatva mégis jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy innentől kénytelenek legyünk (legalább) árnyalni a képet. A hatalmas jegyzet apparátussal ellátott művében tökéletesen részletezte, milyen jogi normák alkalmazásával jártak el a kor jogszolgáltatási szervei, s ezek illetékesei milyen mozgástérrel rendelkeztek. Váry példáján keresztül a fehérterror és a jogszolgáltatás ellenkező felfogását, érdekeit, s ezekből eredő konfliktusait is érzékletesen szemléltette. Bár Váry Albert „főművének” részletes elemzésére, kritikájára Nánási László sem vállalkozott, a kötet a főügyész személyiségének és motivációinak bemutatásán keresztül mindenképpen hozzájárul a vonatkozó ismeretekhez.

S végezetül egy mindkét irányból támadott, a mélyből magasra, majd ismét a legmélyebbre került, állandó harcok közepette tevékenykedni kénytelen személy életpályájának bemutatásán keresztül egy újabb példával igazolta a 20. századi magyar történelem viszonyrendszerének szinte elképzelhetetlenül bonyolult voltát. Mindezek miatt Nánási László – Váry életútja ismertetésén túl – nagyon fontos adalékkal járult hozzá a korszak eseményeiről meglévő ismereteinkhez. S külön kiemelendő a szerző szakjogászai pályájából eredő szemléletmódja, mely az eddigi, főként moralizáló attitűddel megírt munkák ellenpontjaként segít tisztábban látnunk a kor jogi kérdéseiben, s azokat elválasztanunk a jogon túli, főként a terrorhoz kötődő jelenségektől.

IRODALOM

- Kelemen Roland (2017a): Sajtókorlátozás az első világháborúban: Egy alapjog léte az első világháborús kivételes hatalmi szabályozás árnyékában. *Iustum Aequum Salutare* 13. évf. 4. szám, 113-126.
- Kelemen Roland (2017b): Sajtójog és sajtószabadság: az első világháborús kivételes hatalmi szabályozás. In: Kelemen Roland (szerk.): *Az első világháború sajtójogi forrásai: Sajtójog a kivételes hatalom árnyékában*. Médiatudományi Intézet, Budapest, 35-62.
- Konok Péter (2010): Az erőszak kérdései 1919-1920-ban. Vörösteror - fehérterror. *Múltunk* 55. évf. 3. szám, 72-91.
- Lengyel András (2017): A „tizedeltető” Lukács György (Egy politikai folklór-szüzse történeti háttéréhez.) *Forrás* 49. évf. 1. szám, 75-92.
- Rév Erika (1969): *A népbiztosok pere*. Kossuth, Budapest.

TÜSKE LAURA

grafikus

A művészet számomra mindig is az életem meghatározó részét jelentette, a belső asszociációk, történetek, emlékek, és elfojtott érzelmek képi átadásának egy sajátos interpretatív módját. Az egyéni kifejezőmódom a korai egyedi grafikáim rézkarc technikába való átültetése során formálódott ki, ezt fordulópontként tartom számon. Kezdetekben az emberi és állati alakok absztrahált, antropomorf kifejezőmódján keresztül explicit érzelmeknek átadása foglalkoztatott. A művészeti középiskolát követő éveimet a grafikai technikákkal, anyagokkal való kísérletezéssel, gyakorlati ismereteim bővítésével, festészeti technikák autodidakta elsajátításával töltöttem. Bölcsészeti tanulmányaim alatt egyre inkább a komplex elméleti, filozófiai témák, folklóre, mitológia, személyiség típusok, és egyéb társadalmi képződmények komplex, elvont átiratának és művészeti megragadásának lehetőségeivel kísérleteztem, mindez egyre inkább az egyedi grafikai és festészeti technikák felé fordulásom eredményezve. Rendkívül szórakoztatónak tartom a burkolt utalások és jelképek egyes munkáimba való beillesztését, amelyek ezáltal újabb értelmezési dimenziót nyerhetnek a szemlélő számára. Munkáim ábrázolásmódját főként az organikus formák, az anatómiai ábrázolásmód és a modern társadalomra utaló tárgyi kultúra elmeinek keveréke (mint a kábelek, láncok, fogaskerekek, csövek, vezetékek) jellemzi. Az organikus és mechanikus elemek keveréke számomra az egyes tárgyak, élőlények, alakok eltérő jelentéstartalmakkal való felruházását segíti elő, mintha a technológiai szingularitás következtében módosult, eltérő idősíkbá pillantanánk bele. Arra szeretném készíteni a szemlélőt, hogy átértékelje mindazt, amit első ránézésre jelentéktelennek gondolhat: az önmagunk által értelmezett „valóság” kereteit.

tuskelora@gmail.com, laurartuske@gmail.com

KIÁLLÍTÁSOK:

- 2013 VIZSGAMUNKA KIÁLLÍTÁS (KÖZÖS), GYŐR, GYŐRI NEMZETI SZÍNHÁZ
- 2014 „TÉLI TÁRLAT”- ART 9000 ÉS RÓMER FLÓRIS MŰVÉSZETI ÉS TÖRTÉNETI MÚZEUM RENDEZÉSÉBEN (KÖZÖS)
- 2015 SEHOL BÁR, BUDAPEST
- 2015 CORVIN-TETŐ, BUDAPEST
- 2016 MESTEREK ÉS TANÍTVÁNYOK (KÖZÖS), GYŐR
- 2019 „CYBERNETICS 9/3”, GYŐR

Táltos I.